

6098 SAYILI KANUNA GÖRE İBRANAME*The Release According to Code No.6098**Arş. Gör. Ayça İZMİRLİOĞLU****I. GİRİŞ**

İbraname genel anlamıyla bir borcun tümünü ya da bir kısmını ifa edilmeden ortadan kaldıran bir sözleşme olup; borcun sükutuna yol açmaktadır. İbranameye borçtan kurtarma sözleşmesi de denilmektedir. Borçlunun kabulünün her halükarda açık olması da gerekli olmayıp, örtülü (zımni) bir kabul de, sözleşmenin varlığı için yeterlidir. Hukuki niteliği itibariyle ibraname, alacaklı ile borçlunun aralarında anlaşması sonucu bir tasarruf işlemi olarak alacaklının borçluyu; iş hukuku alanında da özellikle işçi tarafından işverenin borçtan kurtarılmasıyla ilgili bir sözleşmedir.

İbraname, daha öncekilerde olduğu gibi, sadece önceki İş Kanunumuzda değil 818 sayılı Borçlar Kanununda da düzenlenmiş olmasına rağmen uygulamada sıkça karşılaşılan bir işlem olduğu için, konu doktrin ve yargı kararlarıyla belirlenen çerçevede uygulanmıştır.

İbra, 1 Temmuz 2012 tarihinde yürürlüğe girmiş olan 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunumuzun 420. maddesinde açıkça ve ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. Bu hükmün İş Hukuku alanında da uygulanacağı tabiidir. Çalışmamızda 6098 sayılı Türk Borçlar Kanununun 420. maddesini incelemeye gayret edeceğiz.

* Yaşar Üniversitesi Hukuk Fakültesi İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku Anabilim Dalı Araştırma Görevlisi

II. Genel Olarak İbra¹ Kavramı

Alacaklının borçlu ile arasında yaptığı bir sözleşme ile alacağından vazgeçerek borçluyu borçtan kurtarmasına ibra denilmektedir². İbra sözleşmesi borcun sona erme şekillerinden biri olup, ödeme yönünde bir anlaşma değildir³. Zira alacaklı, kendi alacağını, edayı elde etmeksizin⁴, borçluyu borçtan ibra etmek suretiyle

¹ İbra Arapça kökenli bir kelime olup, “hastayı iyi etme”, “ aklama, temize çıkarma” anlamına gelmektedir.

Bkz. Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.51c08da8b20422.84264515.

² Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. ÖNEN, Turgut: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara 1999, s. 229; REİSOĞLU, Safa: Borçlar Hukuku, İstanbul 2008, s. 360; OĞUZMAN, Kemal- ÖZ, Turgut: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, İstanbul 2010, s. 431; EREN, Fikret: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, İstanbul 2010, s.1221; SÜZEK, Sarper: İş Hukuku, İstanbul 2009, s. 721; KILIÇOĞLU, Ahmet M.: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2012, s. 820; KESER, Hakan: Türk İş Hukukunda İbraname Uygulamaları, Kamu- İş Dergisi, Temmuz 1999, C.5, S.1, s. 101, vd.; AYDOĞDU, Murat: Hizmet Akdinin Sona Ermesine İlişkin Olarak İbraname, Prof. Dr. Kemal Oğuzman’a Armağan, Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Y.1, Ocak 2002, s. 712; NOMER, Haluk N.: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, İstanbul 2012, s. 290; ŞEN, Murat: 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu’na Göre İş Hukukunda İbra Sözleşmesi, SİCİL İş Hukuku Dergisi, S. 24, Y. 6, Aralık 2011, s. 75; BAYGIN, Cem: Türk Borçlar Kanunu’nun Borç İlişkisinin Hükümleri, Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.XIV, S. 3-4, Aralık 2010, s. 137; ALPAGUT, Gülsevil: Türk Borçlar Kanununun Hizmet Sözleşmesinin Devri, Sona Ermesi, Rekabet Yasağı, Cezai Şart ve İbranameye İlişkin Hükümleri, İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Dergisi, C.8, S. 31, Y. 2011, s. 955; ŞEN, Murat: 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu’na Göre İş Hukukunda İbra Sözleşmesi, LEGES Özel Hukuk Dergisi, C.1, S.1, Y. Ocak 2013, İbra, s. 12.

³ SÜZEK, s. 721; ÇİL, Şahin: İş Hukuku Yargıtay İlke Kararları, B.2, Ankara 2010, s. 814-815; ŞEN, s. 75; ALPAGUT, s. 955.

⁴ “Eğer alacaklı eda konusu olan şey yerine başka bir şey almışsa ifa yerini tutan eda söz konusudur. Sonraki bir edadan vazgeçme borcun ibrası değil, hukuki bir vaziyeti tadil eden yenilik doğuran bir hakkın kullanılmasıdır.” Von TUHR, Andreas: Borçlar Hukuku, C.2, Tercüme Eden Cevat Edege, İstanbul 1953, s. 695.

kaldırabilir⁵. Öğretide ibra tanımı ise şöyledir: “İbra, alacaklının ivazlı veya ivazsız olarak alacağının tamamından veya bir kısmından borçlu lehine feragat etmesi, daha doğrusu itfa edilmiş gibi kabul eylesidir⁶. İbra alacaklı yönünden alacağın ve borçlu yönünden borcun doğrudan doğruya ve kesin olarak ortadan kalkmasını sağlar. Kısmi ibrada borcun ibra edilen kısmı tam ibrada ise borcun tamamı sona ermiş olur⁷.

Önceki Borçlar Kanunumuzdan farklı olarak, ibra sözleşmesi borçların ve borç ilişkisinin sona erme sebepleri arasında 6098 sayılı Türk Borçlar Kanununun 132. maddesinde düzenlenmiş olup ilgili hükme göre: “*Borcu doğuran işlem kanunen veya taraflarca belli bir şekle bağlı tutulmuş olsa bile borç, tarafların şekle bağlı olmaksızın yapacakları ibra sözleşmesiyle tamamen veya kısmen ortadan kaldırılabilir.*” Öte yandan çalışmamızın konusunu oluşturan 6098 sayılı Türk Borçlar Kanununun hizmet sözleşmelerine de uygulanacak ibraya ilişkin bir diğer hükmü olan 420. maddesi de yeni bir düzenleme olarak karşımıza çıkmaktadır.

6098 sayılı Türk Borçlar Kanununun ibraya ilişkin hükmü yürürlüğe girmeden önce, ibranamenin geçerliliği hukuki ihtilaflara yol açmış ve birçok yargı kararına konu olmuştur. 6098 sayılı Kanun düzenlemesinden önceki dönemde, ibra sözleşmesinin geçerlilik koşulları arasında ibranamenin fesihten sonra düzenlenmesi⁸, davacının imzasını taşıması⁹, diğer alacakların yanı sıra kıdem ve ihbar

⁵ Von TUHR, s. 695.

⁶ BERKİ, Şakir, Borçların Sükutu, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 12, S. 1-2, Y. 1955, s. 237; ÇİL, İbraname, s. 5.

⁷ REİSOĞLU, s. 360; ERTEKİN, s. 59; Yargıtay Hukuk Genel Kurulu’nun 29.03.2006 Tarih 2006/118 K. sayılı kararı, Yargıtay Kararları Dergisi 2006, s. 1044.

⁸ Bkz. YHGK’nun 19.09.2001 T. 2001/9-570 E., 2001/592 K. sayılı kararı <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/giris.htm>. ; İşe girerken alınan ibranamenin geçersizliğine ilişkin bkz. Yargıtay 9. HD’nin 09.11.2005 T. 2005/4540 E., 2005/35429 K. sayılı kararı, <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/giris.htm>.

⁹ Bkz. YHGK’nun 08.03.2006 T. 2006/9-20 E., 2006/52 K. sayılı kararı, <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/giris.htm>.; YGHK’nun 04.10.2006 T.

tazminatlarının tam olarak ödendiği başkaca alacağın kalmadığı belirtilmesi¹⁰ ve miktar içeren ibranamelerin makbuz niteliğini taşıdığı¹¹ hususlarına işaret edilmekteydi.

Gerçekten, bu dönemde ibraname, iş hukukunda işçinin ücret alacağı veya diğer işçilik alacaklarının ödendiği hususunu ispata yarayan araçlardan biri olan ve yazılı şekle bürünmüş bir metin olarak karşımıza çıkmaktaydı¹². İbra borç ilişkisini değil, sadece münferit borcu sona erdirmektedir. İbra ile borç kendiliğinden sona ermez. Tarafların borcun sona ermesini sağlayacak bir başka işlem de yapmaları gerekir. Bu hukuki işlem, sona erecek borcun taraflarının borcun sona ermesi hususunda yaptıkları bir sözleşmedir.

Hemen belirtelim ki 6098 sayılı kanundan önceki dönemde iş akdinin sona ermesinden önce düzenlenen ibranameler gerek iş hukuku öğretisinde gerekse Yargıtay'a göre geçersiz sayılıyordu¹³. Bir başka deyişle, işçinin işe girerken ya da işin devamı sırasında ibraname imzalanmasının hukuki bakımdan değeri bulunmamaktaydı¹⁴. İbramenin doğurabileceği bir sakınca olarak belirtelim ki, işçilerden baskı yoluyla işe başlarken ya da iş ilişkisi devam etmekteyken ibraname alınması durumu ile karşılaşılabilmekteydi. Oysa ki, işçi iş akdi sona erdikten sonra ancak baskıdan kurtulmuş olacak ve ibranameye ilişkin özgür iradesi ile karar alabilecek duruma gelecektir¹⁵.

2006/9-582 E. 2006/625 K. sayılı kararı, <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/giris.htm>.

¹⁰ Bkz. YGHK'nun 04.10.2006 T. 2006/9-582 E. 2006/625 K. sayılı kararı, <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/giris.htm>.

¹¹ Bkz. YHGK'nun 27.4. 1983 T., 1980/3055 E.,1983/427 K. sayılı kararı, <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/giris.htm>.

¹² KESER, Hakan: Türk İş Hukukunda İbraname Uygulamaları, KAMU-İŞ, C.5, S.1, Y. Temmuz 1999, s.104.

¹³ Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin 08.12.2003 Tarih 8998/20236 sayılı kararı için bkz. Legal İHSGD, S.2, s. 659; AKTAY, Nizamettin-ARICI, Kadir-SENEN/KAPLAN, Tuncay: İş Hukuku, Ankara 2007, s. 218.

¹⁴ SÜZEK, s. 721; SÜMER, Haluk Hadi: İş Hukuku Uygulamaları, Konya 2010, s. 283; ÜNLÜ, s. 256.

¹⁵ SÜZEK, s. 721, 722.

III. İbranın Hukuki Niteliği

Yukarıda belirttiğimiz gibi, ibra sözleşmesi borcu sona erdiren bir sözleşmedir. İbra ile mevcut bir alacak tamamen veya kısmen tarafların anlaşması ile herhangi bir şekle tabi olmaksızın ortadan kalkmaktadır. İbra bir sözleşme olduğu için BK hata, hile, ikrah ve gabin gibi iradeyi sakatlayan durumların söz konusu olması halinde ibra sözleşmesinin iptalini talep etmek mümkün olabilecektir¹⁶.

İbra sözleşmesi 6098 sayılı Türk Borçlar Kanununun 132. maddesi uyarınca herhangi bir geçerlilik şekline bağlı tutulmamaktadır¹⁷. Ancak belirtelim ki, işçilik alacaklarına ilişkin ibra sözleşmesinin geçerliliğine ilişkin ise aşağıda değinilecek olan Türk Borçlar Kanununun 420/II. maddesi uyarınca yazılı şekil şartı öngörülmektedir.

Belirtelim ki, alacak hakkının sona ermesi için diğer bir ifadeyle borçlunun borcundan kurtulabilmesi için alacaklının tek taraflı iradesi yeterli değildir¹⁸. Bir başka deyişle ibra alacaklının tek taraflı bir hukuksal işlemi değildir¹⁹. Borçlunun muvafakati de gereklidir. Fakat bu muvafakat genellikle zımni bir irade beyanı ile olmaktadır. Borçlu alacaklının kendisine ulaşan beyanını uygun bir süre içinde reddetmezse, beyana muvafakat etmiş sayılır. Böylece ibra sözleşmesi gerçekleşmiş olur²⁰. Dolayısıyla ibra sözleşmesi iki taraflı bir sözleşmedir²¹. Kısaca belirtmek gerekirse ibranın geçerli olması için alacaklı ve borçlunun anlaşmış olmaları gerekmektedir²².

¹⁶ AKTAY-ARICI- SENYEN/KAPLAN, s. 218.

¹⁷ Von TUHR, s. 696; SAYMEN, Ferit H.- ELBİR, Halid K.: Türk Borçlar Hukuku Umumi Hükümler, İstanbul 1966, s. 855; BAŞTUĞ, İrfan: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, İzmir 1977, s. 289-290; ÖNEN, s. 230; EREN, s. 1224; KILIÇOĞLU, s. 821.

¹⁸ OĞUZMAN-ÖZ, s. 433; REİSOĞLU, s. 360; KILIÇOĞLU, s. 821.

¹⁹ KILIÇOĞLU, s. 820.

²⁰ REİSOĞLU, s. 360.

²¹ TUNÇOMAĞ, s. 1172; BERKİ, s. 240; ÇİL, İbraname, s. 9; ERTEKİN, s. 48.

²² BERKİ, s. 240.

İlave edelim ki, borçlunun susmasının ibrayı kabul sayılabilmesi için ibra teklifini öğrenmiş olması gerekmektedir²³. Öte yandan borçlu ibrayı kabul etmediği sürece borç devam edecektir. Vurgulamak gerekir ki borçlunun alacaklıyı ifaya kabule zorlaması da mümkün değildir. Alacaklının ifayı kabul etmemesi durumuna karşı borçlu alacaklının temerrüdüne ilişkin hükümlere başvurulmalıdır²⁴.

Ayrıca ibra alacaklının alacak hakkını ortadan kaldıran, böylece bir hakka doğrudan doğruya etki eden bir işlem olması nedeniyle borç doğuran bir sözleşme değil, tasarrufi bir işlemdir²⁵. Bu sebeple alacaklının alacağı üzerinde tasarruf yetkisinin bulunması ibranın geçerli olabilmesi için şarttır²⁶. Bir örnekle izah edilecek olursa, alacaklının iflas etmiş olması borçluyu ibra etmesine engel teşkil eder²⁷. Kaldı ki, işçinin ücretli yıllık izin hakkından, hafta tatili, ulusal bayram ve genel tatil haklarından vazgeçmesi söz konusu olamaz. Nitekim bahsi geçen haklar kamu düzeninden olan hak türleri arasında olup, vazgeçilemez haklardandır²⁸.

İbra, aynı zamanda kazandırıcı bir işlemdir. Çünkü alacaklı ibra aktiyle borçlunun mamelekine bir kıymet ilave etmektedir. Bu ilave bir çoğalma olmayıp, bir eksilmeye engel olma suretiyle vukua gelen menfi bir ilavedir²⁹.

²³ OĞUZMAN-ÖZ, s. 432.

²⁴ OĞUZMAN-ÖZ, s. 433.

²⁵ Bkz. Von TUHR, s. 698; SAYMEN- ELBİR, s. 856; TURANBOY, K. Nuri: İbra Sözleşmesi, Ankara 1998, s. 26; OĞUZMAN-ÖZ, s. 434; REİSOĞLU, s. 360; KILIÇOĞLU, s. 820-821; EREN, s. 1222; ÇİL, Şahin: İş Hukukunda İbra Sözleşmesi (İbraname), İstanbul 2006, s. 9; ERTEKİN, Özkan: İş Hukukunda İbra, Ankara 2007, s. 48; ŞENGÜL, Mehmet: İbranamenin Hukuki Niteliği, Kapsamı ve Geçerliliğinin Koşulları, LEGAL İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku Dergisi, C.3, S.10, Y.2006, s. 592.

²⁶ Von TUHR, s. 698; BERKİ, s. 239; İNAN, Ali: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara 1979, s. 507; OĞUZMAN-ÖZ, s. 434; REİSOĞLU, s. 360; KILIÇOĞLU, s. 820; ERTEKİN, s. 48.

²⁷ REİSOĞLU, s. 360.

²⁸ ERTEKİN, s. 48.

²⁹ SAYMEN- ELBİR, s. 856- 857.

IV. İbranın Çeşitleri

A. Türlerine Göre İbra

İbra türlerine göre ivazlı ve ivazsız olarak ikiye ayrılmaktadır.

Mukabil bir eda ya da bedel karşılığında yapılan ibra sözleşmesine ivazlı ibra sözleşmesi denilir³⁰. Göz ardı etmemek gerekir ki, borcun tamamının ödenmesi ya da tamamını karşılayan bir edimde bulunulması durumunda ortada ibra değil bir ifa söz konusu olacaktır. Çünkü verilen ibra belgesi ibra değil ifa yerine geçecektir³¹.

İvazsız ibra ise, bir mukabil eda olmaksızın kayıtsız şartsız yapılan bir ibra sözleşmesi olup³², bu durumda alacaklı herhangi bir karşılık olmaksızın alacağından vazgeçmektedir. İvazsız ibra ile feragati birbirinden ayırmakta fayda vardır. Feragat borcu sona erdiren sebeplerden olmadığı gibi, Borçlar hukukunda değil HMK'da düzenlenmesine rastlanılan, hakkın talep ve dava edilebilirliği ile ilgili bir kurum olarak karşımıza çıkmaktadır³³.

İvazın para ya da paradan başka şey veya bir menfaat olması mümkündür. İvazsız ibra ise bağışlama niteliğinde kabul edilir. Bu durumun pratikteki sonucu ise, ivazlı ibrada her iki tarafın ehliyet sahibi olması gerektiği ancak ivazsız ibra için sadece alacaklının başka bir deyişle borçlunun ehliyet sahibi olmasının yeterli olmasıdır³⁴. Diğer yandan ivazsız ibranın bağışlama hükmünde olması yazılı şekilde yapılmasını gerektirmektedir³⁵.

B. Kapsamına Göre İbra

Kapsamına göre ibra ise kısmi ve tam ibra olarak iki şekilde yapılabilir. Kısmi ibrada alacağın bir kısmından ivazlı ya da ivazsız

³⁰ DOĞAN, Mürsel: Türk İş Hukukunda İbra Sözleşmesi, Yargıtay Dergisi, C. 5, S. 2, Y. 1979, s.170; ÇİL, İbraname, s. 7.

³¹ ÇİL, İbraname, s. 7.

³² DOĞAN, s. 170; ÇİL, İbraname, s. 7.

³³ ÇİL, İbraname, s. 7.

³⁴ EREN, s. 1260; AYDOĞDU, s. 718.

³⁵ AYDOĞDU, s. 718.

olarak vazgeçilmesi ve borçtan bu miktar bakımından kurtulunması söz konusudur. Borcun tamamının ortadan kaldırıldığı ibra ise tasarrufi bir işlem olup tam ibrayı teşkil eder³⁶. Dolayısıyla alacaklının borçluyu borcun tamamından kurtarması zorunlu değildir. Çünkü alacaklı tarafın, borçluyu borcun tamamı için değil bir kısmı için de borçtan kurtarması söz konusu olabilmektedir³⁷.

V. İbra ve Benzer Kurumların Karşılaştırılması

Menfi borç ikrarı, ikale sözleşmesi, alacağı talep etmeme taahhüdü, konkordato, sulh sözleşmesi gibi kurumlar ibraya benzerlik göstermektedir.

A. Alacağı Talep Etmeme Taahhüdü

Alacağı talep etmeme taahhüdü davadan feragat ve erteleme anlaşması, tecil olarak ikiye ayrılmaktadır.

Davadan feragat tek taraflı bir irade beyanı açıklamasına, erteleme ise anlaşma ile sözleşme kurulduktan sonra tarafların ifa tarihini daha ileri bir tarih olarak değiştirmeleridir. Alacağı talep etmeme taahhüdü borç ilişkisini sona erdirmemektedir. Fakat ibrada borç ilişkisi tamamen sona erer. Ayrıca alacağı talep etmeme taahhüdü borçluya defa hakkı sağlar³⁸. Ancak ibra borcu ortadan kaldırdığı için itiraz niteliğindedir³⁹.

Belirtelim ki, feragat davaya son veren usul hukukuna özgü bir taraf işlemi olup, usulüne uygun olarak yapılmış olan feragat, kesin hükmün sonucunu doğurmaktadır⁴⁰. İbra ise alacaklı ve borçlunun muvafakatıyla yapıldığı için hak sahibinin tek taraflı irade beyanıyla

³⁶ ÇİL, Sözleşme, s. 132.

³⁷ KILIÇOĞLU, s. 821.

³⁸ TURANBOY, s. 30,32; ÇİL, Şahin: İş Hukukunda İbra Sözleşmesi, KAMU-İŞ, C. 7, S. 3, Y.2004, Sözleşme, s. 133.

³⁹ TUNÇOMAĞ, s. 1177.

⁴⁰ KILIÇOĞLU, s. 820. Konuya ilişkin bkz. 6100 sayılı HMK'nun 311. maddesi: "Feragat ve kabul, kesin hüküm gibi hukuki sonuç doğurur. İrade bozukluğu hâllerinde, feragat ve kabulün iptali istenebilir." (Eski HUMK m. 91-95).

sonuç doğuran feragatten ayrılmaktadır⁴¹. Nitekim, özellikle mülkiyet hakkı ve diğer aynı haklar hak sahibinin tek taraflı beyanı ile ortadan kaldırılabilirdiği halde, gerek 818 sayılı Borçlar Kanunumuzda gerekse 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunumuzda alacağın iptali için alacaklı ile borçlu arasında bir akde lüzum görülmüş ve bu akde feragatten ayrılması için ibra akdi denilmiştir⁴².

Ayrıca belirtmek gerekir ki, davanın geri alınması da ibra ile karıştırılmamalıdır. Çünkü davanın geri alınması da muhakeme usulünün emrettiği şekillerde tek taraflı bir beyan ile gerçekleşmektedir⁴³.

B. Sulh Sözleşmesi

Sulh sözleşmesi bir borç ilişkisini konu alabileceği gibi diğer Medeni Hukuk ilişkilerini de konu alabilir. Oysa ki, ibra sözleşmesinin konu edindiği temel ilişki borç ilişkisidir. Yine sulh sözleşmesi her zaman tasarruf işlemi olarak ortaya çıkmayabilir⁴⁴.

Sulh sözleşmesi konu edindiği hukuki ilişkiye ait bir borcu sona erdirmekte ise esasen bir ibrayı içerir. Fakat her mahkeme dışı sulh sözleşmesinin ibra sözleşmesi olduğunu söylemek de mümkün değildir. Sulh sözleşmesi yerine getirdiği fonksiyona göre borcun kabulü, yenileme, değiştirme hatta bir erteleme niteliği de taşıyabilir. Çerçevesi belirtilen durumların hepsini veya bir kısmını birlikte içerebilir⁴⁵.

Sulh ile ibra sözleşmeleri arasındaki fark birinde mutlaka şüpheli ve çekişmeli bir alacağın olması ve sulh sözleşmesinde karşılıklı tavizlerde bulunulmasıdır⁴⁶.

⁴¹ SAYMEN- ELBİR, s. 855; BAŞTUĞ, s. 289; NARMANLIOĞLU, Ünal: İş Hukuku Ferdi İş İlişkileri, İstanbul 2012, s. 605; KILIÇOĞLU, s. 820.

⁴² Von TUHR, s. 695-696.

⁴³ Von TUHR, s. 698. Davanın geri alınmasına ilişkin bkz. 6100 sayılı HMK'nun 123. maddesi: "Davacı, hüküm kesinleşinceye kadar, ancak davalının açık rızası ile davasını geri alabilir."

⁴⁴ TURANBOY, s. 44.

⁴⁵ TURANBOY, s. 45.

⁴⁶ ÇİL, Sözleşme, s. 135.

C. İkale Sözleşmesi

İkale, tarafların mevcut borç ilişkisinin sona ermesinde anlaşması ve bu yolda yeni bir sözleşme yapmaları ile borç ilişkisini tamamen ortadan kaldıran bir sözleşmedir⁴⁷.

İbra sözleşmesi yalnızca münferit borçları sona erdirmekte ikale sözleşmesi ise, borç ilişkisini tamamen veya kısmen sona erdirmektedir⁴⁸.

D. Menfi Borç İkrarı

Bu sözleşme ile taraflar bir alacak bulunmadığını tespit ederler. İbrada tarafların varlığından şüphe etmediği bir alacağın ortadan kaldırılması söz konusu iken menfi borç ikrarında taraflar arasında çekişmeli ya da kuşkulu bir veya birden fazla alacağın sona erdirilmesi söz konusudur⁴⁹. Menfi borç ikrarında işçi bir karşılık alırsa sulh sözleşmesi olur⁵⁰.

İbra ile farkı ise, menfi borç ikrarının bir borcun veya borç ilişkisinin mevcut olmadığına ait irade açıklamalarıyla meydana gelen bir sözleşme olmasıdır⁵¹.

E. Konkordato

Konkordato bir akit olmayıp⁵², dürüst borçlunun talebinin kanunda öngörülen nitelikli çoğunluk ile kabul edilmesi ve yetkili makamlarca tasdik edilmesi ile oluşan ve borçluya süre verilmesini veya kararlaştırılan oranda bütün adi borçlarında indirim yapılmasını öngören bir hukuki kurum olarak karşımıza çıkar. Konkordato kurumu türleri itibariyle bir ibra sözleşmesi biçiminde ortaya çıkabilmektedir⁵³.

⁴⁷ TURANBOY, s. 35.

⁴⁸ TURANBOY, s. 38; ÇİL, Sözleşme, s. 135.

⁴⁹ Von TUHR, s. 702; ÇİL, Sözleşme, s. 134.

⁵⁰ ÇİL, Sözleşme, s. 134.

⁵¹ TURANBOY, s. 50-51; ÇİL, Sözleşme, s. 134.

⁵² Von TUHR, s. 701.

⁵³ ÇİL, Sözleşme, s. 135.

VI. İbra Sözleşmesinin Oluşması

İş hukuku açısından ibra sözleşmelerinde alacaklı taraf kural olarak işçi, borçlu taraf ise işverendir. İşçinin tasarruf ve fiil ehliyetine sahip bir gerçek kişi olması gerekirken; işveren, tüzel kişi de olabilir. İşverenin tüzel kişilik olması halinde tüzel kişiliği temsile yetkili gerçek kişiler imza atacaktlardır. Bu durumu vekillik ilişkisi ile karıştırmamak gerekir. Vekalet ilişkisinde vekile ibra konusunda özel yetki verilmesi halinde avukatın tarafları temsilen yaptığı sözleşme geçerli sayılabilecektir⁵⁴. Aynı şekilde, işçi ve işveren sendikalarına işçi veya işveren tarafından yetki verilmesi durumunda da işçi veya işveren adına yapılan ibra sözleşmesi geçerli olacaktır⁵⁵. Dolayısıyla ibra sözleşmesi alacaklı ile borçlunun bir mümessili ya da borçlu lehine herhangi üçüncü şahıs arasında yapılabilir⁵⁶.

A. İcap

İbrada tarafların birbirine uygun irade beyanları ile ibra sözleşmesi oluşmakta olup, bir icap ve kabule ihtiyaç vardır. İcap açık olabileceği gibi zımni de olabilir. Kabul beyanı da aynı şekilde açık veya örtülü olabilecektir⁵⁷.

ÇİL'e göre, örtülü bir ibradan bahsedebilmek için işçinin iradesinin alacaktan vazgeçmesi konusunda kesin olduğunun ortaya çıkarılması gerekmekte olup, ispat hukuku kuralları uyarınca bu hususun kesin olarak belirlenememesi durumunda, ibra olarak değerlendirilmemesi gerekir. İşçinin alacağına sahip olmadığı bir sırada verdiği makbuz veya iade ettiği senedin alacağı ortadan kaldırması, iş hukukunda geçerli olan "ibranamenin dar yorumu" ilkesine de aykırılık teşkil eder. Ayrıca hukuk usulü yargılama kuralları uya-

⁵⁴ ERTEKİN, s. 95.

⁵⁵ ERTEKİN, s. 95.

⁵⁶ Von TUHR, s. 695.

⁵⁷ Von TUHR, s. 696-697; SAYMEN- ELBİR, s. 855; EREN, s. 1223; ERTEKİN, s. 57. Borçlunun kabulünün zımni de olabileceğine ilişkin bkz. YGHK'nun 17.12.2003 T., 2003-9-760 E., 2003/760 K. sayılı kararı, <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/giris.htm>.

rınca alacağın tahsili sırasında faiz istenmezse sonradan ek dava açılarak veya asıl davanın ıslahı ile faiz talep edilebilmektedir⁵⁸.

B. Kabul

Kabul bakımından ise, susmanın kabul beyanı olarak değerlendirilip değerlendirilemeyeceği yoruma ilişkin bir sorundur. Taraflar arasındaki hukuki ilişkinin susmaya olanak sağlaması ve icabın tamamen borçlu yararına olması durumunda susmanın kabul anlamına gelmesi mümkündür. Örneğin, bir işçinin masasına ibra belgesi bırakarak işyerinden ayrılması halinde ibranın yırtılması ya da işçiye iade edilmesi durumunda icabın kabul edilmediği fakat işyeri kayıtları arasında saklanması durumunda örtülü olarak kabul edildiği şeklinde bir değerlendirme yapılabilecektir⁵⁹.

VII. 6098 Sayılı Borçlar Kanununun Düzenlemesi

A. Genel Olarak

01.07.2012 tarihinde yürürlüğe girmiş olan 6098 sayılı Borçlar Kanununun 420. maddesinde ibra düzenlenmiştir. Bahsi geçen düzenleme iş kanunlarına göre genel nitelik taşıyan Borçlar Kanununda yer aldığı için 4857 sayılı İş Kanunu, 854 sayılı Deniz İş Kanunu, 5953 sayılı Basın İş Kanunu ile Borçlar Kanununun iş sözleşmesine ilişkin hükümleri çerçevesinde çalışan kişilerin tamamını kapsamaktadır⁶⁰. Böylece işçinin işverenden alacağına ilişkin ibra sözleşmelerine bahsi geçen düzenlemede yer alan emredici hükümler uygulanacaktır⁶¹.

Bahsi geçen Türk Borçlar Kanununun “V. Ceza Koşulu ve İbra” başlıklı 420. Maddesine göre:

⁵⁸ ÇİL, İbraname, s. 22.

⁵⁹ ÇİL, İbraname, s. 22.

⁶⁰ ÇİL, İbranın Geçerliliği, s. 81.

⁶¹ ZEVKLİLER, Aydın-ERTAŞ, Şeref-HAVUTÇU, Ayşe- GÜRPINAR, Damla: Yeni Medeni Kanuna Göre Medeni Hukuk (Temel Bilgiler), Ankara 2012, s. 565.

“Hizmet sözleşmelerine sadece işçi aleyhine konulan ceza koşulu geçersizdir.

İşçinin işverenden alacağına ilişkin ibra sözleşmesinin yazılı olması, ibra tarihi itibarıyla sözleşmenin sona ermesinden başlayarak en az bir aylık sürenin geçmiş bulunması, ibra konusu alacağın türünün ve miktarının açıkça belirtilmesi, ödemenin hak tutarına nazaran noksan-sız ve banka aracılığıyla yapılması şarttır. Bu unsurları taşımayan ibra sözleşmeleri veya ibraname kesin olarak hükümsüzdür.

Hakkın gerçek tutarda ödendiğini ihtiva etmeyen ibra sözleşmeleri veya ibra beyanını muhtevi diğer ödeme belgeleri, içerdikleri miktarla sınırlı olarak makbuz hükmündedir. Bu hâlde dahi, ödemelerin banka aracılığıyla yapılmış olması zorunludur.

İkinci ve üçüncü fıkra hükümleri, destekten yoksun kalanlar ile işçinin diğer yakınlarının isteyebilecekleri dâhil, hizmet sözleşmesinden doğan bütün tazminat alacaklarına da uygulanır. Hizmet sözleşmelerine sadece işçi aleyhine konulan ceza koşulu geçersizdir.”

B. İbranamenin Geçerlilik Koşulları

6098 sayılı Türk Borçlar Kanununun 420/II. maddesi uyarınca işçilik alacaklarına ilişkin ibra sözleşmesinin geçerliliğine ilişkin kümülatif olarak beş şart öngörülerek, bu şartların birarada gerçekleşmemesi halinde ibranamenin geçersiz sayılacağı düzenlenmiştir⁶². Belirtmek gerekir ki, ibraname ancak iş sözleşmesinin sona ermesinden 1 ay sonra ve mutlaka yazılı olarak yapılmalıdır. Aynı zamanda ibra konusu alacağın türü ve miktarı açıkça belirtilmeli ve ödemenin eksiksiz şekilde banka aracılığıyla yapılması gerektiği düzenlenmektedir⁶³.

⁶² GÜNEŞ Başak-MUTLAY, Faruk Barış: Yeni Borçlar Kanununun Genel Hizmet Sözleşmesine İlişkin Hükümlerinin İş Kanunu ve 818 sayılı Kanunla Karşılaştırılarak Değerlendirilmesi, ÇALIŞMA ve TOPLUM, 2011/3, s. 263.

⁶³ NARMANLIOĞLU, s. 605;GÜNEŞ-MUTLAY, s. 263; ŞEN, s. 79-82; ALPAGUT, s. 956-957; Türk Borçlar Kanunu Yürürlüğe Girdi, İŞVEREN, Temmuz-Ağustos 2012, s. 41; ALPAGUT, s. 952. Nitekim söz konusu

1. İbra Sözleşmesinin Yazılı Olması

İbranamenin şekline ilişkin 6098 sayılı kanun açıkça ibranamenin geçerlilik koşulu olarak yazılı şekil şartını öngörmüştür⁶⁴. Kanunda ayrıca bir düzenleme bulunmamasından ötürü ibra sözleşmesinin geçerliliği bakımından adi yazılı şekil yeterlidir⁶⁵. Belirtelim ki, bahsi geçen yazılı şekil için noterde düzenleme yapmak gerekli değildir. Fakat noter önünde düzenlenen ibra sözleşmesi, sözleşmenin düzenleme zamanına ilişkin uyumsuzluklar ile ibranamenin işçinin elinden önceden ve baskı ile alındığına dair iddiaları ortadan kaldıracaktır⁶⁶.

2. İbra Tarihi İtibarıyla Sözleşmenin Sona Ermesinden Başlayarak En Az Bir Aylık Sürenin Geçmiş Bulunması

6098 sayılı Kanunun düzenlemesinden önce de kural olarak, ibraname iş akdinin feshinden sonra düzenlenmiş olmalıdır⁶⁷. 6098 sayılı Kanun ile, ibra sözleşmesinin iş sözleşmesinin sona ermesinden başlayarak en az bir ay sonra düzenlenebileceği öngörülmektedir. Kuşkusuz feshi izleyen bir aylık süre içinde ibraname düzenlenmemesi ve ödemelerin banka kanalıyla yapılması zorunluluğu 01.07.2012 tarihinden sonra düzenlenen ibra sözleşmeleri için geçerlidir⁶⁸.

Tarafların fesih bildirimini takiben ve aynı tarihte düzenledikleri ibraname içeriğinin, hiç bir şekilde sözleşmeyi sona erdiren

koşullar Yargıtay 9. HD'nin 15.3.2012 T. E. 2009/44361, K. 2012/8667 sayılı kararında da tekrar edilmektedir.

⁶⁴ ÇİL, İbranın Geçerliliği, s. 79; ŞEN, s. 78; ALPAGUT, s. 956.

⁶⁵ ALPAGUT, s. 956.

⁶⁶ ÖZDEMİR, Erdem: İş Hukukunda İbraname Uygulamaları, SİCİL İş Hukuku Dergisi, S. 5, Y. Mart 2007, s. 39; ŞEN, s. 78; ŞEN, İbra, s. 19.

⁶⁷ ERTEKİN, s. 145.

⁶⁸ Bkz. Yargıtay 9. HD'nin 28.2.2012 T., E. 2011/34347 K. 2012/6130 sayılı kararı, <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/giris.htm>. Yargıtay 9. HD'nin 15.3.2012 T. E. 2009/44361, K. 2012/8667 sayılı kararı, <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/giris.htm>.

bir anlaşma olarak nitelendirilmesi ve hukuki sonuçlarının kabul edilmesi mümkün olmayacaktır⁶⁹.

Düzenlemenin İsviçre hukukundaki amacı tarafların sözleşmenin sona ermesi ile beraber acele olarak işçilik hakları üzerinde tasarruflarının önlenmesidir. Zira işçi bir an evvel ihbar ve kıdem tazminatı gibi alacaklarına kavuşmak için üzerinde fazla düşünmek-sizin ibra sözleşmesini imzalamaktadır. Bu bağlamda hükmün amacının isabetli olduğunu söylemek mümkündür. Fakat ALPAGUT'a göre, işverenlerin işçi üzerinde baskı kurması bakımından ihbar ve kıdem tazminatı ödemesinin bir aylık sürenin sonuna ertelenmesi ve aynı tarihte imzalatması gibi kötüye kullanımlara açıktır. Ayrıca işçinin alacaklarının ödenmesi halinde bir ay sonra ibraname imzalamaya dair istekli olacağını beklemek de kolay görünmemektedir⁷⁰. Öte yandan Yargıtay'a göre: " ..Geçerli ve haklı neden iddialarına dayanan fesihlerde dahi ibraname düzenlenmesi için feshi izleyen bir aylık sürenin beklenmesi gerekir. Bir aylık bekleme süresi kısmi ibra açısından işçinin bir kısım işçilik alacaklarının ödenmesinin bir ay süreyle gecikmesi anlamına gelse de temelde işçi yararına bir durumdur. Hemen belirtelim ki bir aylık bekleme süresi ibra sözleşmelerinin düzenlenme zamanı ile ilgili olup ifayı ilgilendiren bir durum değildir. Başka bir anlatımla işçinin fesih ile muaccel hale gelen kıdem tazminatı, ihbar tazminatı ve izin ücreti gibi haklarının ödeme tarihi bir ay süreyle ertelenmiş değildir⁷¹."

Tekrar vurgulayalım ki, ibranamenin düzenleme tarihi bakımından iş sözleşmesinin devam ettiği sürede ibraname düzenlenemeyecektir⁷². Hal böyle olunca yalnızca fesih tarihi ile aynı tarihi

⁶⁹ EKONOMİ, Münir: İş Sözleşmesinin Sona Erdirilmesinde Tarafların Anlaşması, İbraname ile İş Güvencesi Davasından Feragat ve Sulh, LEGAL İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukukuna İlişkin Yargı Kararları ve İncelemeleri Dergisi, S.1,C.1, Y. Ağustos 2006, s. 35.

⁷⁰ ALPAGUT, s. 956.

⁷¹ Bkz. Yargıtay 9. HD. 28.2.2012 T. E. 2011/34347 K. 2012/6130 sayılı karar, <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/giris.htm>.

⁷² Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin 28.2.2012 Tarih, E. 2011/34347 K. 2012/6130 sayılı kararında bahsi geçen husus şöyle ifade edilmektedir: "...Dairemizin

izleyen bir aylık süre için ibraname düzenleme yasağı getirilmiştir. Kanun tasarısında açıkça düzenlenen hususun kanunlaşma sürecinde metinden çıkarılmış olması salt 1 aylık süre içinde ibraname yapılmasının yasaklandığı sonucunu çıkarmamıza yol açmaktadır. Aksini öngörmek için düzenlemenin süre anlamında ibra yasağı koymak yerine ibranamenin yapılabileceği tarihi belirlediği şeklinde bir görüşü benimsemek gerekir. İhbar, kıdem tazminatı, yıllık izin ücreti, sözleşmenin kalan süresine ait ücret alacakları, cezai şart gibi feshe bağlı haklar yönünden çalışırken ibraname düzenlenmesi kuşkusuz geçersizdir. Fakat ücret, ikramiye, prim, fazla çalışma hafta tatili, bayram ve genel tatil ücreti gibi feshe bağlı olmayan haklar bakımından herhangi bir düzenlemeye rastlanmamaktadır. Dolayısıyla ile bu konu yargı kararları ile çözümlenecektir⁷³.

3. İbra Konusu Alacağın Türünün ve Miktarının Açıkça Belirtilmesi

Alacağın miktar ve türü belirtilmemişse söz konusu 420. madde uyarınca ibraname geçersiz olacaktır. Bu durumda 01.07.2012 tarihinden itibaren düzenlenen ve miktar içermeyen ibranameler geçersiz sayılacaktır.

Vurgulayalım ki, ilgili düzenlemede miktar içeren ibraname makbuz hükmünde kabul edilmiş, ibranamenin iptali için ise bir süre öngörülmemiştir⁷⁴.

Belirtelim ki, söz konusu düzenleme yürürlüğe girmeden önce Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin özellikle 2006-2007 yıllarında verdiği

kökleşmiş içtihatları çerçevesinde, iş ilişkisi devam ederken düzenlenen ibra sözleşmeleri geçersizdir. İşçi bu dönemde tamamen işverene bağımlı durumdadır ve iş güvencesi hükümlerine rağmen iş ilişkisinin devamını sağlamak veya bir kısım işçilik alacaklarına bir an önce kavuşabilmek için iradesi dışında ibra sözleşmesi imzalamaya yönelmesi mümkün olup, Dairemizin kararlılık kazanmış uygulaması bu yöndedir (Yargıtay 9.HD. 15.10.2010 gün, 2008/41165 E, 2010/29240 K.) İlgili karar için bkz. <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/giris.htm>.

⁷³ ÇİL, İbranın Geçerliliği, s. 78-79.

⁷⁴ ÇİL, İbranın Geçerliliği, s. 78.

kararlarda miktar içermeyen ibranamelere de geçerlilik tanınmış ve ibranın borcu sona erdiren etkisi daha fazla öne çıkartılmıştır. Dolayısıyla zaman içinde dar yorumu tabi tutulma ilkesi işçi aleyhine gelişme göstermiştir⁷⁵. Hatta Hukuk Genel Kurulu kararında bu konu şöyle çözümlenmişti: "...Fesihden sonra düzenlenen ve alacak kalemlerinin tek tek sayıldığı ibranamede, irade fesadı haller ileri sürülüp kanıtlanmadığı sürece ibra iradesi geçerli sayılmalıdır⁷⁶."

Ancak öteden beri yargı kararları uyarınca da miktarın belirtildiği ibranameler makbuz hükmünde kabul edilmiştir⁷⁷.

4. Ödemenin Noksansız ve Banka Aracılığıyla Yapılması

6098 sayılı Kanununun 420. maddesi uyarınca işçi alacakları ile ilgili ödeme tam olarak ve bankaya yatırıldıktan sonra taraflar ibra sözleşmesi yapabilecektir⁷⁸. Ödemenin banka aracılığıyla yapılmasını öngören düzenlemenin amacı gerçek miktarın işçinin eline geçtiğinin ispat edilmesidir⁷⁹. ÇİL'e göre işçilik alacaklarının tam olarak

⁷⁵ ÇİL, Şahin: İbra Sözleşmesi ile İkale Sözleşmesinin İş Güvencesine Etkileri, SİCİL İş Hukuku Dergisi, S.7, Y. Eylül 2007, s. 26.

⁷⁶ Bkz. YHGK'nun 21.10.2009 T., 2009/396 E. 2009/441 K. sayılı kararına yer veren Yargıtay 9. HD'nin 15.3.2012 T. E. 2009/44361, K. 2012/8667 sayılı kararı, <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/giris.htm>.

⁷⁷ Konuya ilişkin olarak bkz. YGHK'nun 27.4.1983 T., 1980/3055 E.,1983/427 K. sayılı kararı, <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/giris.htm>. Yargıtay'ın yakın tarihli bir kararında da aynı husus şöyle ifade edilmektedir: "...Fesihden sonra düzenlenen ve alacak kalemlerinin tek tek sayıldığı ibranamede, irade fesadı halleri ileri sürülüp kanıtlanmadığı sürece ibra iradesi geçerli sayılmalıdır. Miktar içeren ibraname makbuz hükmündedir. Davalı miktar içeren bir ibranameye dayandığından, ibranamede yer alan ödeme tutarlarından davaya konu işçilik alacaklarını ilgilendiren miktarlar belirlenerek indirilmeli ve sonucuna göre bir karar verilmelidir." Yargıtay 9. HD'nin 28.2.2012 T. E. 2011/34347 K. 2012/6130 sayılı kararı. Benzer şekilde bkz. Yargıtay 9. HD'nin 15.3.2012 T. E. 2009/44361, K. 2012/8667 sayılı kararı, <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/giris.htm>.

⁷⁸ ÇİL, İbranın Geçerliliği, s. 80; ALPAGUT, s. 957, ŞEN, s.82.

⁷⁹ ALPAGUT, s. 957.ŞEN, s. 82. İlgili Yargıtay kararı için bkz. 9. HD, 13.07.2011, 2009/32873 E., 2011/23974 K., <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/giris.htm>.

ödenmesi halinde borç ibra değil ifa ile sona erer. İfa için bir ödeme şeklinin kanunda yer alması ve ibra adı altında düzenlenmesi yerinde değildir. Yazara göre, birbirinden farklı iki kurum karıştırılmakta olup, 6098 sayılı Kanunda da aynı yanlış söz konusudur. Çünkü ibra, hak kazanılan tutarın eksiksiz olarak banka yoluyla ödenmesi şartına bağlanmıştır. Böylece ibra ile ifa eşdeğer tutulmuş gibi görünmektedir. Halbuki yazara göre, ibra alacağın tatmin edilemeyen sona erme nedenlerinden biridir ve ifadan tamamen farklıdır⁸⁰.

Zira ödemenin tamamının yapılmış olduğu banka aracılığıyla ödeme yapılması ile değil de başkaca yazılı delillerle kanıtlanırsa ibranın geçersiz olması da geçersizdir. Çünkü borç zaten ifa yoluyla sona ermiş olacaktır. Düzenlemeye göre, bankaya ödeme yapılmamışsa ibraname geçersizdir. Kısmi ödeme yapılmışsa makbuz değerindedir. Dolayısıyla ibra değeri bulunmamaktadır. İbra ile ifa bu şekilde yine karıştırılmış olmaktadır. Kısmi meblağ başka yazılı delillerle kanıtlanırsa yine makbuz niteliğinde olup, kalan kısımdan düşülecektir⁸¹. Ayrıca ÇİL, kısmi ödeme halinde de banka koşulunun aranmasının ayrı bir sorun oluşturacağı görüşündedir. Yasal düzenlemede bankaya ödeme yapılmadığı takdirde ibraname geçersizdir. Oysa bankaya kısmi ödeme yapılmadığında da ibraname makbuz niteliğinde görülmektedir. Bu halde bankaya kısmi ödeme yapıldığında da ibra değeri bulunmamaktadır. Dolayısıyla yazara göre ibra ve ifa kurumları birbiriyle karıştırılarak çözümler aranmaktadır. Kaldı ki, kısmi ödemenin banka yoluyla dışında bir yolla yapılması ve kesin olarak kanıtlanması neticesinde ödenen meblağ borcun kalan kısmından düşülecektir. Böylece bankaya ödeme yapılmamasının ibrayı geçersiz kılacağı yönündeki düzenlemenin pratik bakımdan farklı bir sonucu bulunmamaktadır⁸².

⁸⁰ ÇİL, İbranın Geçerliliği, s. 67.

⁸¹ ÇİL, İbranın Geçerliliği, s. 80.

⁸² ÇİL, İbranın Geçerliliği, s. 80.

NOMER'e göre ise, işçi alacağı bakımından yasa tarafından ibra sözleşmesi olarak ifade edilen sözleşmeler makbuz hükmünde olup, teknik anlamda ibra sözleşmesi değildirler⁸³.

Görüldüğü üzere, uygulamada birtakım farklı hukuki işlemlerin ibra olarak adlandırıldığına rastlanmakta olup, kimi zaman ifa ile ibra eşdeğer tutulmakta, kimi yazarlara göre adeta ibra değil ifa düzenlenmekte⁸⁴ ve ifanın kanıtı belge ile ibra eşdeğer kabul edilmektedir.

Öte yandan ÇİL'e göre, 6098 sayılı Kanununun 131. maddesinde ibra sözleşmesi ile borcun tamamen ya da kısmen sona erdirilebileceği belirtildiğine göre, ivazlı ibraya da geçerlilik tanınması gerekmektedir. Yalnızca hakların yeterince korunmadığı ya da aşırı şekilde daraltılmadığı ibra sözleşmelerinin iptali istenebilecektir⁸⁵.

Belirtelim ki, banka aracılığıyla yapılan ödemedan oluşan ibranamede ödemenin hangi alacak kalemine ilişkin yapıldığının belirtilmemiş olması geçersizlik sorununa yol açacaktır. Ödeme yok sayılamayacağından yapılan ödeme kısmi ifa olarak adlandırılarak ibraname yerine 6098 sayılı TBK 100 ve 101. madde hükümleri çerçevesinde işçilik alacaklarından mahsup edilecektir⁸⁶. Kısmi ödeme ile ibra makbuz etkisi gösterir. İvazlı ibra olarak belirtilen borcun bir kısmının ödenmesi iş hukuku açısından geçerli değildir. İşveren borcun tamamını ödemedan borçtan kurtulmaz. İbra etkisi ortaya çıkmayacak işveren borçtan kurtulmuş sayılmayacak ve faiz gibi ferî haklar sona ermeyecektir⁸⁷.

⁸³ NOMER, s. 292.

⁸⁴ ÖZDEMİR, Erdem: Hizmet Sözleşmesinin Sona Ermesine İlişkin Hükümler, Prof. Dr. Cevdet YAVUZ'a Armağan, İstanbul 2011, s. 568; İbraya ilişkin düzenlemenin eleştirildiğini belirten ZEVKLİLER, Aydın-GÖKYAYLA, Emre: Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, Ankara 2013, s. 423.

⁸⁵ ÇİL, İbraname, s. 27-28.

⁸⁶ ÇİL, İbranın Geçerliliği, s. 80.

⁸⁷ ŞEN, s. 82.

Malum olduğu üzere, 5754 sayılı Kanunla 4857, 854 ve 5953 sayılı Kanunlarda değişiklik yapılan 32. madde ve 18.11.2008 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan Ücret, Prim, İkramiye ve Bu Nitelikteki Her Türü İstihkakın Bankalar Aracılığıyla Ödenmesine Dair Yönetmelik hükümleri ile 10 ve üzerinde işçi çalıştıran işverenlerin işçi ücretlerini banka hesabına ödemesi esası getirilmiştir. Türk Borçlar Kanunu'na tabi işçiler bakımından ise işverenin çalıştırdığı işçi sayısı ne olursa olsun işverenin işçinin ücretini banka vasıtasıyla ödemesi gerekmektedir⁸⁸. Anılan hükümlerin birbirleri ile karşılıklı durumlarının ne olacağı ise ayrı bir tartışma konusu olup, öğreti ve yargı içtihatları doğrultusunda konunun şekilleneceği düşünülmektedir.

Tekrar belirtelim ki, ödemenin hak tutarına nazaran noksansız yapılması koşulunu getiren 6098 sayılı Kanun, aksi halde bahsi geçen belgelerin içerdikleri miktar tutarında makbuz niteliğinde kabul edileceğini düzenlemekte olup, işçi hak kazandığı gerçek tutarı talep edebilecektir. Bu hükmün uygulamada kıdem, ihbar, yıllık izin ücreti gibi sözleşmenin sona erdiği sırada işçiye yapılan ödemeler bakımından sorun yaratmayacağı ortadadır. Çünkü işveren tarafından eksiksiz olarak hesaplanabilmesi mümkün olan alacaklardır. Fakat ALPAGUT'a göre, ibra sözleşmesinde tüm ödemelerin eksiksiz hesaplanarak ve rakam olarak belirtilmesi koşulu aranması gözetildiğinde, özellikle hafta tatili, ulusal bayram ve genel tatil ücretleri ile fazla çalışma ücretleri bakımından iş sözleşmesinin sona ermesinin ardından bir ay sonra düzenlenecek bir ibranamede eksiksiz şekilde hesaplanıp belirtilmesi zor görünmektedir. Kaldı ki, hesaplama sözleşmede belirtilse dahi, işçinin ibranamede gösterilen tutarın gerçek rakamı yansıtmadığı iddiası ile dava açması olasıdır. Zira fazla çalışma ücreti gibi tanıkla ispatı mümkün ücretler bulunması gözetildiğinde ibranamenin işveren aleyhine dava açılmasına karşı bir güvence sağlamadığı ve zamanaşımı süresi içinde her zaman davalarla karşılaşma olasılığının bulunduğu belirtilmelidir⁸⁹. Yine

⁸⁸ EKMEKÇİ, Ömer: Türk Borçlar Kanunu Tasarısının İş Sözleşmesine İlişkin Belli Başlı Hükümleri, SİCİL İş Hukuku Dergisi, S. 13, Y.4, Y. Mart 2009, s. 24; ÇİL, İbranın Geçerliliği, s. 80.

⁸⁹ ALPAGUT, s. 957.

yazara göre, işçilik alacaklarının korunmasını amaçlayan iş hukukunun niteliği göz önüne alındığında işçinin alacak hakkından vazgeçtiğine dair hukuki işlemlerin geçersiz sayılması gerektiği düşünülebilir. Ancak ibranamenin amacı uyuşmazlıkların önlenmesi, bazı alacak taleplerinin yargıya intikal etmesinin önlenmesidir. İşverenin işçiye tüm alacak taleplerini ödemesi halinde ibraname düzenlemek istemesi muhtemeldir. Dolayısıyla korunmaya değer bir menfaat bulunmaktadır. Ancak Türk Borçlar Kanunu'nun getirdiği sistem uyuşmazlıkların önüne geçmeye imkan vermediği gibi işverenlerin yeni davalarla karşılaşma olasılığını beraberinde getirmektedir⁹⁰.

Önemle vurgulayalım ki, bahsi geçen düzenleme işçi ve işveren ilişkileri bakımından ibra sözleşmelerine dair birtakım kurallara yer vermektedir. Bu düzenleme de işçilik alacaklarını sona erdiren ibra sözleşmelerinin sınırlı biçimde ele alınması gerektiğini göstermektedir. Nitekim Yargıtay'a göre de öteden beri "İş hukukunun işçiyi koruyucu temel ilkesi gereği ibranamenin sınırlı yorumlanması gerekir"⁹¹. Dolayısıyla Borçlar Kanununun irade fesadını düzenleyen hükümlerinin ibra sözleşmelerinde çok daha titizlikle ele alınması gerekmektedir⁹².

Şunu da belirtelim ki, 420. maddede öngörülen sınırlamalar işçi yararınadır. Başka bir ifadeyle işçinin alacaklı olduğu durumlarda söz konusudur. Ancak şüphesiz ki işverenin alacaklı olduğu durumlarda da ibra sözleşmesi yapmak mümkündür. Taraflar Türk Borçlar Kanununun 132. maddesine göre hiç bir şekle ve sınırlamaya tabi olmaksızın ibra ile borcu sona erdirebilecektir. ÇİL'e göre karşılıklı borçların takas ve mahsubu için ibraya ilişkin yasal koşulların varlığı aranmaz. Yine 420. maddede yer alan sınırlamalar işçi ve yakınlarının iş kazası ve meslek hastalığından kaynaklanan tüm alacakları

⁹⁰ ALPAGUT, s. 955-956.

⁹¹ Bkz. Yargıtay'ın 9. H.D'nin 21.4.1998 T. 3170/7549 sayılı kararı, <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/giris.htm>; SÜMER, s. 283.

⁹² ÜNLÜ, Murat: İbramenin Geçerlilik Koşulları, *Yaklaşım Dergisi*, S.27, Y. Ocak 2011, s. 256.

için de geçerlidir⁹³. Zira Tasarıda bulunmayan ancak 420. maddenin son fıkrasında yer alan hüküm hem destekten yoksun kalanları hem de işçinin diğer yakınlarının isteyebilecekleri dahil olmak üzere iş sözleşmesinden doğan tüm tazminat alacaklarına uygulanabilecektir⁹⁴.

Son olarak belirtelim ki, yargılama sürecinde "...İbraname savunması, hakkı ortadan kaldıracak itiraz niteliğinde olduğu için yargılamanın her aşamasında ileri sürülebilir⁹⁵".

VIII. SONUÇ

İbraname iş hukukunda uygulamasına sıkça rastlanan bir müessesedir. 6098 sayılı Türk Borçlar Kanununda yer alan hüküm öncesinde ibraya ilişkin herhangi bir düzenleme bulunmamasından ötürü Yargıtay içtihatları ile yön verilen ibra belgeleri hata, hile, ikrah, gabin gibi iradeyi sakatlayan haller saklı kalmak üzere, açık ve net bir şekilde işçinin herhangi bir baskı altında kalmaması ve çelişkili ifadeler içermemek suretiyle işverenin işçilik alacağını ödediğine şüpheye yer vermeyecek şekilde kanaat getirilmesi halinde işverenin borçtan kurtulmasını sağlamaktaydı. 6098 sayılı Türk Borçlar Kanununun 420. maddesi ile ibraname bir düzenlemeye kavuşmuş ve geçerlilik koşulları hüküm altına alınmıştır.

Özellikle 6098 sayılı Türk Borçlar Kanununun 420. maddesinde yapılan düzenleme ile yeni içtihatlar konu olmuş ve olacak olan ibranamede, kanun tarafından şekil şartı olarak yazılı şekil şartı aranmaktadır. İbranın geçerliliği alacaklıya diğer bir ifadeyle işçiye işçilik alacaklarının banka kanalıyla ödenmesi koşuluna bağlı

⁹³ ÇİL, İbranın Geçerliliği, s. 80-81.

⁹⁴ YAVUZ, Cevdet: Borçlar Hukuku Dersleri (Özel Hükümler), İstanbul 2011, s.420.

⁹⁵ Bkz. Yargıtay HGK. 27.1.2010 gün 2009/9-586 E, 2010/31 K., <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/giris.htm>; Yargıtay 9. HD. 15.3.2012 T., E. 2009/44361, K. 2012/8667 sayılı kararı, <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/giris.htm>; Yargıtay 9. HD. 28.2.2012 T., E. 2011/34347 K. 2012/6130 sayılı kararı, <http://www.kazanci.com/kho2/ibb/giris.htm>.

tutulmaktadır. Dolayısıyla işçiye yapılacak ödemenin bankaya yatırılmaması halinde geçerli bir ibranameden bahsedilemeyecektir. İbranın yazılı şekilde yapılması ve banka kanalıyla ödeme yapılmasının öngörülmesi ibranın geçerliliği konusunda gerek ispat bakımından gerekse mahkemenin incelemesini kolaylaştırması bakımından önem taşımaktadır. Doktrinde bahsi geçen düzenlemeye ilişkin çeşitli tartışmalar söz konusu olup, örneğin, ibra kavramı ile borcun ifasının birbiriyle karıştırıldığı yönünde görüşler mevcuttur. Öte yandan, ibra sözleşmesinde tüm ödemelerin eksiksiz hesaplanması ve rakam olarak belirtilmesi koşulu aranması gözetildiğinde, özellikle hafta tatili, ulusal bayram ve genel tatil ücretleri ile fazla çalışma ücretleri bakımından iş sözleşmesinin sona ermesinin ardından bir ay sonra düzenlenecek bir ibranamede eksiksiz şekilde hesaplama yapılabilmesinin zor görüldüğü yönündeki görüş benimsenecek olursa, ibraya ilişkin yargıya intikal edecek uyuşmazlıkların doğması olası görünmektedir.

Sonuç olarak, 1 Temmuz 2012 itibariyle, 4857 sayılı İş Kanununa tabi işçi ve işverenleri de bağlamakta olan söz konusu hüküm ile Türk Borçlar Kanununun 420. maddesi doğrultusunda ibra belgesi düzenleme gereği doğmuş bulunmaktadır. İşbu düzenlemenin olumlu veya olumsuz olarak uygulamaya nasıl yansıtacağı ise konuya ilişkin uyuşmazlıkların Yüksek Mahkemede incelenerek karara bağlanması neticesinde ortaya çıkacaktır.

KAYNAKÇA

- AKTAY, Nizamettin-ARICI, Kadir-SENYEN/KAPLAN, Tuncay: İş Hukuku, Ankara 2007.
- ALPAGUT, Gülsevil: Türk Borçlar Kanununun Hizmet Sözleşmesinin Devri, Sona Ermesi, Rekabet Yasağı, Cezai Şart ve İbranameye İlişkin Hükümleri, İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Dergisi, C.8, S. 31, Y. 2011.
- AYDOĞDU, Murat: Hizmet Akdinin Sona Ermesine İlişkin Olarak İbraname, Prof. Dr. Kemal Oğuzman'a Armağan, Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Y.1, Ocak 2002.
- BAŞTUĞ, İrfan: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, İzmir 1977.
- BAYGIN, Cem: Türk Borçlar Kanunu'nun Borç İlişkisinin Hükümleri, Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.XIV, S. 3-4, Aralık 2010.
- BERKİ, Şakir: Borçların Sükutu, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 12, S. 1-2, Y. 1955.
- ÇİL, Şahin: İş Hukukunda İbra Sözleşmesi (İbraname), İstanbul 2006, İbraname.
- ÇİL, Şahin: İbra Sözleşmesi ile İkale Sözleşmesinin İş Güvencesine Etkileri, SİCİL İş Hukuku Dergisi, S.7, Y. Eylül 2007.
- ÇİL, Şahin: İş Hukukunda İbra Sözleşmesi, KAMU-İŞ, C. 7, S. 3, Y.2004, Sözleşme.
- ÇİL, Şahin: İş HukukuYargıtay İlke Kararları, B.2, Ankara 2010.
- ÇİL, Şahin: 6098 Sayılı Borçlar Kanunu Hükümleri Çerçevesinde İş Hukukunda İbra Sözleşmelerinin Geçerliliği, SİCİL İş Hukuku Dergisi, S.21, Y. Mart 2011, İbranın Geçerliliği.
- DOĞAN, Mürsel: Türk İş Hukukunda İbra Sözleşmesi, Yargıtay Dergisi, C. 5, S. 2, Y. 1979
- EKMEKÇİ, Ömer: Türk Borçlar Kanunu Tasarısının İş Sözleşmesine İlişkin Belli Başlı Hükümleri, SİCİL İş Hukuku Dergisi, S. 13, Y.4, Y. Mart 2009.

- EKONOMİ, Münir: İş Sözleşmesinin Sona Erdirilmesinde Tarafların Anlaşması, İbraname ile İş Güvencesi Davasından Feragat ve Sulh, LEGAL İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukukuna İlişkin Yargı Kararları ve İncelemeleri Dergisi, S.1,C.1, Y. Ağustos 2006.
- EREN, Fikret: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, İstanbul 2010.
- ERTEKİN, Özkan: İş Hukukunda İbra, Ankara 2007, s. 48
- ŞENGÜL, Mehmet: İbramenin Hukuki Niteliği, Kapsamı ve Geçerliliğinin Koşulları, LEGAL İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku Dergisi, C.3, S.10, Y.2006.
- GÜNEŞ Başak-MUTLAY, Faruk Barış: Yeni Borçlar Kanununun Genel Hizmet Sözleşmesine İlişkin Hükümlerinin İş Kanunu ve 818 sayılı Kanunla Karşılaştırılarak Değerlendirilmesi, ÇALIŞMA ve TOPLUM, 2011/3
- İNAN, Ali Naim: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara 1979.
- KILIÇOĞLU, Ahmet M.: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2012.
- KESER, Hakan: Türk İş Hukukunda İbraname Uygulamaları, KAMU-İŞ, C.5, S.1, Y. Temmuz 1999.
- NARMANLIOĞLU, Ünal: İş Hukuku Ferdi İş İlişkileri, İstanbul 2012.
- NOMER, Haluk N.: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, İstanbul 2012.
- OĞUZMAN, Kemal-ÖZ, Turgut: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, İstanbul 2010.
- ÖNEN, Turgut: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara 1999.
- ÖZDEMİR, Erdem: İş Hukukunda İbraname Uygulamaları, SİCİL İş Hukuku Dergisi, S. 5, Y. Mart 2007.
- ÖZDEMİR, Erdem: Hizmet Sözleşmesinin Sona Ermesine İlişkin Hükümler, Prof. Dr. Cevdet YAVUZ'a Armağan, İstanbul 2011.
- REİSOĞLU, Safa: Borçlar Hukuku, İstanbul 2008.
- SAYMEN, Ferit H.- ELBİR, Halid K.: Türk Borçlar Hukuku Umumi Hükümler, İstanbul 1966.
- SÜMER, Haluk Hadi: İş Hukuku Uygulamaları, Konya 2010.

SÜZEK, Sarper: İş Hukuku, İstanbul 2009.

ŞEN, Murat: 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu'na Göre İş Hukukunda İbra Sözleşmesi, SİCİL İş Hukuku Dergisi, S. 24, Y. 6, Aralık 2011.

ŞEN, Murat: 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu'na Göre İş Hukukunda İbra Sözleşmesi, LEGES Özel Hukuk Dergisi, C.1, S.1, Y. Ocak 2013, İbra.

TUNÇOMAĞ, Kenan: Türk Borçlar Hukuku, C.1 Genel Hükümler, İstanbul 1976.

TURANBOY, K. Nuri: İbra Sözleşmesi, Ankara 1998.

ÜNLÜ, Murat: İbranamenin Geçerlilik Koşulları, Yaklaşım Dergisi, S.27, Y. Ocak 2011.

Von TUHR, Andreas: Borçlar Hukuku, C.2, Tercüme Eden Cevat Edege, İstanbul 1953.

YAVUZ, Cevdet: Borçlar Hukuku Dersleri (Özel Hükümler), İstanbul 2011.

ZEVKLİLER, Aydın-ERTAŞ, Şeref-HAVUTÇU, Ayşe-GÜRPINAR, Damla: Yeni Medeni Kanuna Göre Medeni Hukuk (Temel Bilgiler), Ankara 2012.

ZEVKLİLER, Aydın-GÖKYAYLA, Emre: Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, Ankara 2013.

<http://www.kazanci.com>

<http://www.tdk.gov.tr>